

L-ĠHID

TA' L-ASSUNTA

14 [1979]

KOTBA PPUBBLIKATI MILL-KATIDRAL

- IL-KATIDRAL TA' L-ASSUNTA 10c
- IL-BALLATA TAL-KONVOJ TA' SANTA MARIJA 20c
- 350 SENA KOLLEĠĠJATA 90c
- IL-MATRIĊI KOLLEĠĠJATA TA' L-ASSUNTA U
L-EWWEL PARROĊĊI TA' GHAWDEX 80c
- L-INKORONAZZJONI TA' L-ASSUNTA — 1975 60c

IL-5 KOTBA FLIMKIEN £M2 FLOK £M2.60

— SKONT TA' 25% — OFFERTA LIMITATA

Aħbar Ġdida tad-Ditta CARUANA

Office: 57, Republic Str., Vict. Tel. 556464

Importaturi

- ≡ tal-Plywood, Injam, u ħadid ta' kull daqs u kwalità.
- ≡ Kmamar tal-Banju, kompluti bil-viti mill-aqwa, u Ċeramika tal-ħajt u ta' l-art.
- ≡ u għal kull materjal ieħor tal-bini, irrikorru għand din id-ditta ġdida, u kunu żguri bl-aqwa kwalità u bl-orħos prezzijiet.

14 (1979)

Harga ta' darba fis-sena.
Editur: Mons. Carmelo Scicluna,
Arcipriet tal-Katidral.

MESSAGG TA' L-ARCIPRIET **GHALL-JIEM TAL-FESTA**

Ninsabu fis-sena internazzjonali tat-tfal u fis-sena tal-promozzjoni umana fil-pjan pastorali ghad-djoċesi taghna. Tajjeb ghal-hekk li f'din is-sena naċċentwaw il-jiem tal-festa tal-Padruna Speċjali taghna u tal-Gzej-
jer Maltin, Santa Marija, fuq attivitajiet li jghinu lit-tfal jifhmu li biex ighixu l-messaġġ tal-Vanġelu fir-realtà tiegħu jehtieg li huma jiddedikaw persentaġġ għoli ta' hinhom ghas-servizzi umanitarji.

Għal din ir-raġuni, il-programm tal-festa ta' din is-sena jiġbor fih bosta attivitajiet li fihom sa jiehdn sehem it-tfal tal-parroċċa halli huma:

- * **IHADDMU** l-potenzjalità effiċjenti tagħhom kollha kemm hi favur min hu anqas ixxurtjat minnhom;
- * **JIZNU** fuq il-miżien ta' l-imparzjalità ewanġelika s-siwi ta' min jiddedika hajtu għall-gid ta' l-oħrajn;
- * **JISSAHHU** fid-deċiżjoni li l-attitudini ta' "jien ma naghmel hsara lil hadd" ma hi ta' l-ebda valur għall-bini ta' soċjetà aktar gusta u umana;
- * **JIKKOLTIVAW** fihom l-intelligenza battezzimali li twassalhom biex, bħala wlied adottivi t'Alla, jinteressaw irwiehhom fil-problemi ta' huthom il-bnedmin;
- * **JGHIXU** l-faqar ewanġeliku b'mod li jifhmu li bħalma qalet Mother Tereza ta' Calcutta li l-miżerja ta' l-Indja tinsab anki fil-paj-
jiżi l-aktar għonja tad-dinja;
- * **IHBIRKU** li biex ikollok dritt li tiegħu sehem mill-Hobz tal-Hajja jehtieg li tistinka biex kulhadd ikollu l-jedd li jipparteċipa mill-hobz għall-hajja.

Tajjeb, ghalhekk, li f'dawn il-granet tal-festa, aktar mis-soltu nitolbu lill-Vergni Marija Assunta bi kliem il-Papa attwali Gwanni Pawlu II u ngħidulha: "Aghmel li l-Knisja tkompli l-hidma tagħha ta' ewanġelizzazzjoni fil-paċi u l-libertà".

IL-VIŽITATUR MONS. ASCANIO LIBERTANO IŻUR IL-MATRIČI TAL-ASSUNTA FIS-SENA 1585

ALEXANDER BONNICI O.F.M. Conv.

Ftit wara Dusina

Il-Viżta ta' Mons. Pietru Dusina hi waħda magħrufa hafna fl-istorja tal-Knisja tal-gżejjer tagħna. Imma viżti appostoliċi jew pastorali kien hawn tant oħrajn: anki jekk dawn huma inqas magħrufin. Ilkoll iżidu xihaga ma' grajjiet il-Knejjes tagħna. Aktar ma huma qodma aktar huma importanti għaliex ikunu fuq żmenijiet li dwarhom nixtiequ nafu tant iżjed.

Ma kenux għaddew hlief għaxar snin minn mindu Dusina żar il-Parroċċi tagħna. Fuq din il-viżta ta' Dusina nkteb bosta drabi. Jiena nnifsi, biex nitkellem fuq Għawdex biss, dahhalt xihaga dwarha fil-ktieb tiegħi IL-MATRIČI KOLLEGGJATA TA' L-ASSUNTA U L-EWWEL PARROČČI TA' Għawdex (pp. 49-56). Fis-sena 1585, u fi żmien li juri li l-qagħda mwieghra tal-gżejjer tagħna ma kenitx tbiddlet, kellna l-Viżta ta' Mons. Ascanio Libertano. F'Malta u Għawdex ta' dak iż-żmien, l-Isqof Djoċesan kien Tumas Gargallo. Imma, kif tghid l-istess relazzjoni tal-Viżta ta' Libertano, din kienet viżta appostolika li saret bl-ordni tal-Papa Frangiskan Konventwal Sistu V.

Tagħrif mġibur minn

Dokumenti

Jiena ma nafx li kien hawn min niżel fil-fond fuq din il-viżta, għalkemm kien hawn xi kittieba li semmewha, u qalulna wkoll fejn hawn xi materjal dwarha. Relazzjonijiet sostanzjalment tajbin jinsabu fl-Arkivju Katidrali ta' l-Imdina u fil-Kurja Arċiveskovili tal-Belt Valletta. Jiena nibni l-kitba tiegħi fuq it-tagħrif li jinsab fl-Imdina fil-Manuskritt numru 181.

Mons. Ascanio Libertano beda l-viżta tiegħu fis-26 ta' Mejju, 1585. Hu bdieha billi telaq mill-Birgu u mar iżur il-Parroċċa tan-Naxxar. Imma hu stenna sad-9 ta' Ġunju blex żar it-tieni Parroċċa li kienet dik taż-Żurriq. L-għada, 10 ta' Ġunju, il-Viżitatur mar lis-Siġġiewi, u fis-16 ta' Ġunju mar iż-Żejtun (A.C.M.,

181, ff. 27r-28v). Kif wiehed jistenna tinghata importanza lill-Viżta tal-Katidral ta' Malta li saret fit-28 ta' Ġunju, 1585, (Ibid., ff. 28r-29r). Mill-Imdina u r-Rabat, hu għadda għal H'Attard, imma mhux qabel it-2 ta' Lulju (Ibid., ff. 29r-v). Fis-7 ta' Awissu, hu żar il-Parroċċa ta' Hal-Qormi (Ibid., ff. 29v-30r).

Lejn Għawdex

Din il-viżta ta' Mons. Libertano xejn ma kienet waħda mgħagġla. Hu halla jgħaddu tliet xhur oħrajn biex haseb halli jmur lejn Għawdex. Kif wasal Għawdex fis-6 ta' Ottubru, 1585, hu mar minnufih lejn il-Matriċi. Il-Viżta tgħid sempliċement li hu żar il-Matriċi għaliex "Matriċi" ma kienx hemm hliet dik ta' l-Assunta. Imma, imbagħad, fid-deskrizzjoni, jinkiteb li l-Matriċi kienet iddedikata lill-Verġni Marija Assunta. Il-Viżitatur qaddes, u għamel priedka lill-poplu miġbur, u beda l-viżta tiegħu billi cċamina l-qagħda ta' dik il-Parroċċa (Ibid., f. 30r).

Tqarbin lill-Morda

Viżta ma ssirx biex il-Viżitatur joqghod ifahhar. Għalhekk, għalkemm hu ntebah li dik il-Knisja Matriċi kienet l-unika waħda li tassew kienet fuq riglejha, ma naqasx li jagħmel l-osservazzjonijiet tiegħu. Is-Sagrament kien jinżamm f'pissidi tal-fidda ġewwa t-tabernaklu. It-tabernaklu kien ta' njam indurat u, minn ġewwa, kien miksi bi drapp hamrani.

Madankollu, Mons. Libertano kellu l-ilment tiegħu. Kien qed jiġri li, fit-tqarbin tal-morda, is-sacerdot ma satax hliet jieh u dak il-pissidi waħdieni li kien hemm fit-tabernaklu. Għalhekk, f'każ ta' Tqarbin il barra mill-Knisja, il-Matriċi kienet qiegħda tkun minghajr sagrament. Il-Viżitatur, għalhekk, ordna li ssir teka ċkejna biex, min iqraben, jiehu s-sagrament fiha (Ibid., f. 30r).

Dan kien importanti anki għal raġun oħra. Ma jidhri li f'Għawdex il-qagħ-

da kienet irrangat wisq minn mindu kienet saret il-viżta ta' Dusina. Ma jidhri li kien hemm knejjes oħrajn f'Għawdex li fihom is-sagrament kien jinżamm b'mod kontinwu. Jidher li l-ebda knisja ma kienet fi stat li fiha jkun xieraq li jinżamm is-Sagrament. (Ibid., 182, f. 298).

Żjut Imbierka u Fonti

Fin-naha tal-lemin ta' l-Artal Maġgur kien hemm iż-żjut imbierka f'tazza tal-fidda. Il-Viżitatur ordna li d-dahla ċkejna fil-hajt: fejn kien hemm daww iz-żjut kelliha tinghalaq b'bieba żgħira u magħha titqiegħed bħal purtiera ċkejna. Hu ried ukoll li jkun hemm tliet tazez tal-fidda għal daww iz-żjut, u mhux waħda biss.

Fuq in-naha tal-lemin tal-bieb tal-Knisja kien hemm il-Fonti tal-Magħmudija. Hu fahharhom talli dan kien miżmum tajjeb; imma zied ukoll li jkun aħjar jekk il-vaska tiegħu titgħatta b'xi ġild. Maġenb il-fonti, kien hemm ukoll is-Sakrarju: fejn jintafa' ilma mbieriek li jkun diġà wżat. Dan kien fi stat tajjeb, kbir biżżejjed, u miżmum kif inhu xieraq.

Sagristija, Paramenti, Artali

Minn hdejn il-Fonti, il-Viżitatur baqa' diehel fis-Sagristija tal-Matriċi. Kienet kbira biżżejjed u fi stat tajjeb. Imma Mons. Libertano ordna li f'dik is-sagristija jitqiegħed Kurċifiss li jkun fiss fil-post. Hu osservahom li jixraq li jkun hemm ix-xbieha ta' Kristu Msallab fil-post fejn is-sacerdoti kienu jithejjew halli johorgu għall-Quddiesa.

Skond ir-relazzjoni, il-paramenti sagri, mhux biss kienu jixriku għall-użu tagħhom, imma kienu wkoll miżmumin tajjeb f'armadji li kienu jesghu hafna.

Mill-viżta, nafu wkoll li min kienu ddedikati l-Artali tal-Matriċi. Il-Viżitatur żar l-Artal ta' l-Annunzjata li kien fuq il-lemin ta' l-Artal Maġgur. Minn hemm, hu għadda għall-Artal ta' Santa

Katarina li kien jiġi fuq ix-xellug tal-Magġur. L-artali l-oħrajn kienu ddedikati lil Santa Luċija, u lit-Twelid tal-Verġni Marija.

Il-Knejjes l-oħra

Mons. Ascanio Libertano halla b'sens ta' sodisfazzjon il-Matriċi ta' l-Assunta. Imma, mingħajr l-ebda eċċezzjoni ta' xejn, hu ma kellu l-ebda tifhir għall-knejjes l-oħrajn kollha li żar. Hu lmentakemm minn dawk il-Kappelel li kienu fil-Kastell stess kif ukoll mill-Knejjes kollha li kien hemm fir-Rabat.

Il-Viżitatur hass li hu ma kellux għalfejn jinżel fil-irqaqat bħalma kien għamel fil-Matriċi. Għal San Ġorġ, hu jgħid haġa wahda partikulari. Dik il-Parroċċa kellha dhul ta' fuq il-mitejn skud fis-sena; għalhekk, Mons. Libertano ried jara l-kotba ta' l-amministrazzjoni. Il-knejjes bilkemm kien jixirqilhom li jibqgħu jiffunzjonaw bħala knejjes. Fihom kienu neqsin hafna u hafna bżonnijiet. Blex jibqgħu jagħmluha ta'

knejjes, kien mehtieg li jkun jixirqilhom iżjed. Barra minn hekk, it-traskuragni kienet ukoll kbira. Donnu gara li f'tit kienu dawk li kienu qed jiehdu nsiehom. Bilkemm jitwemmen jekk ngħidu li dawk il-knejjes kienu qed jithallew miftuhin anki matul il-lejl. Għalhekk, il-Viżitatur ordna li f'dawk il-knejjes ma kellux isir Quddies iżjed jekk huma ma jiġux imsewwijin u rrangati, u jekk ma tittehidx f'tit kura tagħhom. Fost l-oħrajn, kien mehtieg li matul il-lejl huma jiġu magħluqin (*Ibid.*, ff. 30-31).

Waqt li hu car hafna li ma ngħatat l-ebda importanza lill-Knejjes tar-Rabat, ma nistgħux ngħidu b'ċertezza li l-Viżitatur ried joqot bl-istess kundanna anki lill-Parroċċa ta' San Ġorġ u lil dawk li kienu f'idejn il-Patrijiet.

Din il-Viżta ta' f'tit anqas minn 400 sena ilu terġa' tikkonferma li, aktar ma mmorru lura fiż-żmien, ahna nikkonfermaw li l-importanza ta' Għawdex kienet dejjem f'dik il-Knisja li kellha ssir l-ewwel Kolleġġjata tal-gżira, u mbagħad il-Katidral tad-djoċesi ta' Għawdex.

Qrara sewwa u Tqarbina tajba fil-15 ta' Awissu Huma l-Isbah Rigal li nistgħu noffru Lill-Madonna

XBIEHA TAL-MADONNA MPINGIJA minn S. LUQA fil-KATIDRAL T'GHAWDEX

MONS. ARCIPRIET CARMELO SCICLUNA

L-istorja fid-damma taghha gabret bosta tradizzjonijiet. X'uhud minnhom ghandhom bazi dokumentata, izda oħrajn huma mibnija fuq id-dimensjoni tad-devozzjonijiet popolari. Ghalkemm it-tradizzjonijiet ta' l-ewwel huma ta' valur akbar għal dawk l-istudjużi ta' l-istorja li jridu jiktbu għajjiet il-bnedmin fuq kriterji xjentifiċi, madankollu t-tradizzjonijiet tat-tieni mhux ta' min jinjorahom u jwarrabhom fil-ġenb l-għaliex dawn ghandhom ukoll il-valur tagħhom billi jixhdu t-tendenzi, il-gibdiet, ix-xewqat u l-orjentament tal-poplu ta' dak iż-żmien li fihom ikunu nholqu dawn it-tradizzjonijiet.

Għalina l-Maltin u l-Ghawdxin wiehed mill-akbar eżempji ta' tradizzjoni dokumentata hija bla dubju ta' xejn it-tradizzjoni tal-migja ta' l-Appostlu Mislierna San Pawl fostna. Id-dokumentazzjoni ta' din il-ġrajja providenzjali nsibuha registrata fil-ktieb ta' l-Atti ta' l-Appostli, wiehed mill-Kotba Mqaddsa. (1) Eżempju ta' tradizzjoni mibnija fuq bazi ta' devozzjoni popolari nsibuh fit-twemin tal-poplu li kien iżomm lil San Luqa bħala pittur u li kull fejn kien sieheb lil San Pawl fil-missjoni apostolika tiegħu, kien iħalli f'dawn l-ibilet u l-gzejjer xbiehat tal-Madonna mpingija minnu.

SAN LUQA U L-POPLU TAGHNA

Sa mill-lbghad żmenijiet, il-poplu Malti u Ghawdxin kien jemmen li San Luqa kien tabilhaqq pittur u li meta gie Malta halla tliet xbiehat tal-Madonna mpingija minnu u wahda minnhom tinsab fil-knisja Matriċi ta' l-Assunta ta' Ghawdex, li llum hija l-Knisja Katidrali. Difatti Tomaso Maurizio li kiteb il-hajja ta' San Pawl bil-Latin, iżomm li San Luqa halla f'Malta u f'Ghawdex dawn it-tliet xbiehat tal-Madonna. Tajjeb hawn-hekk niġbru fil-qosor x'kites dan l-awtur f'din il-biografija ta' San Pawl sabiex insaħhu l-argument tagħna. Tomaso Maurizio kiteb hekk: "Wara xahrejn li l-Madonna giet intella' fis-sema bir-ruh u l-ġisem, San Pawl, permezz ta' nawfragju providenzjali, għammar għal tliet

xhur shah fil-gzejjer Maltin u miegħu kellu lil San Luqa li halla fihom tliet xbiehat tal-Madonna, Omm minn t'Alla li għadhom ikkonservati b'venerazzjoni speċjali fost dan il-poplu sal-gurnata tal-lum". (2)

IL-KAPUCCIN PELAGIO

Il-Patri Kapuċċin Pelagio Mifsud Piscopo jsemmi wkoll dan l-episodju fil-kitba storika tiegħu u dan iżomm li din mhix tradizzjoni legġendarja, imma storja vera u ta' min jemminha. Tant huwa hekk li dan l-istoriku Kapuċċin halla blimiktub li San Pawl waqqaf f'għieh l-As-sunzjoni tal-Verġni Marija l-Knisja Mat-

1. San Luqa: Atti ta' l-Appostli 27, 16-28.
2. "Post duas circiter menses ab obitu Delparae atque assumptione in coelum, ad insulam Melitam naufragus (S. Paulus) pervenisset, ibi post tres menses hyemando commoraret, et S. Luca suis in laboribus et quemvis comiti mandaret ut Augustissimae Virginis effigiem, quam alias e pictis tabulis exceperat, ad solatium indigenarum, qui in Christo credidisset coloribus cursus exprimeret. Paruit Magistro Lucas, ac tribus eiusmodi tabellis depicta Dei Matris Immagine reliquit Melitae: quae per totidem illius insulae regiones religiose asservari in hunc usque diem dicuntur..." (Tommasso Maruzio in Vita S. Pauli, lib. 14, cap. 7 A(rchivum) C(athedrale) M(ellitense) ms. 55, f. 9 r-v.

riċi Katidrali ta' Malta sakemm fis-sena 1100, il-qatt mirbuh Konti Ruggieru, 'il din il-Knisja Katidrali mir-Rabat ittrasferiha għall-Imdina fejn għet mibnija Knisja għda ddedikata lill-Appostlu San Pawl, iżda mingħajr ma telfex xejn mill-għeħ u d-devozzjoni li kienet tgawdi l-Vergni Assunta. L-istess San Pawl, iġid- ilna dan il-Patri Kapuċċin, waqqaf f'għeħ il-Vergni Mtella' s-Sema bir-ruħ u l-għsem il-Knisja Matriċi t'Għawdex fejn hemm esposta għall-qima tal-fidili Wahda mit-tliet xbiehat tal-Madonna mpingija minn San Luqa. (3)

L-istess Patri Kapuċċin Pelagio f'dak li kiteb dwar dan is-sugġett, għamel riferenza għall-istoriku Abela li kien tal-kelma li l-Knisja Matriċi ta' l-Assunta tal-Kastell u f'Għawdex kollu kienet il-parroċċa primarja u prinċipali ta' din il-gżira kollha, (4) kif fil-fatt jirriżulta mill-eqdem dokumenti li għandna kkonservati f'xi whud mill-arkivji Ekkleżjastiċi ta' Malta u ta' Għawdex bħalma huma dawk tal-Knisja Arċiveskovili u tal-Katidral ta' Malta. F'dawn id-dokumenti dejjem insibu biċ-ċar is-superjorità li kienet tgawdi din il-Matriċi fuq il-knejjes l-oħra kollha eżistenti fil-gżira t'Għawdex. (5)

3. "Dal qui prenotato l'ee argomentare qualmente lo stesso S. Apostolo Paolo ... ad onore dell'Assunzione della S.ma Vergine al cielo ha fondato la Matrice Chiesa Cattedrale di Malta (quale titolo solo perseverò sino all'anno 1100, quando l'Invittissimo Signor Conte Ruggiero Normanno, trasferita dal Rabato in dentro città la detta Cattedrale ivi da pianta la rifabbricò sotto l'invocazione del S. Apostolo o comune Padre Paolo, senza avere per altro punto o poco derogato al primiero titolo) fondò ed eresse sotto il medesimo titolo dell'Assunta quest'altra Matrice Chiesa dell'Isola Gozo, con altresì per consolazione ed alletativo delli Gozitani, esposta alla pubblica loro venerazione una delle tre divise immagini quest'altra Parrocchia senza da essersi fondata in questa diocesi di Malta ... Che sono tre le immagini da S. Luca dipinte si conservano nella nostra diocesi lo dice il citato Padre Lancelotti, ed avanti di lui lo si attestarono l'Abate Rocco Cini nella sua *Sicilia Sacra* not. 7

Dan Pelagio janalizza dak li kiteb Abela dwar il-Knisja Katidrali t'Għawdex tal-lum u jagħti r-raġunijiet l-għallex dak l-istoriku halla barra din it-tradizzjoni li f'din il-Knisja tinsab xbieha tal-Madonna mpingija minn San Luqa, Patri Mifsud Piscopo jargumenta li l-istoriku Abela ma għamel l-ebda allużjoni għal din ix-xbieha tal-Madonna mpingi-

della Chiesa di Malta, f. 383, ed il Padre Cornelio a Lapide, *comment. in Actibus Apostolorum* c. 28; A.C.M. ms. 55, f. 9v.

4. Tertia (imago) in Matrice Ecclesia Insulae Gaudisii, juxta Melitam depositatae magna incolarum veneratione ... Parlò egli (Abela) della Matrice Chiesa del Gozo ... ma soltanto di passaggio, dicendo: "Nell'Isola Gozo: Chiesa sotto l'invocazione della B.ma V. Assunta, Matrice di quella fortezza o castello, e di tutta l'Isola, di cui e' stata sempre primaria e principal parrocchia": del rimanente non fa parola alcuna. A.C.M., ms. 55, ff. 10r - 11r.
5. Bonnici Alexander O.F.M. Conv., **Il-Matriċi Kollegġjata Ta' L-Assunta U l-Ewwel Parroċċi Ta' Għawdex**, 1975, p. 24: "Bla ebda dell ta' dubju, il-Kappillan tal-Matriċi kien l-ewwel wiehed fost l-erba' Kappillani tal-Parroċċi għallinqas sa mis-sena 1545: sitt snin qabel l-Assedju ta' Għawdex. Blex nuru l-importanza li kellu f'dak iż-żmien, hawn sejrjn ingibu dokument wiehed ta' dik is-sena.
- Illum, għandna l-Kappillani magħqudin flimkien f'Kunsill bejniehom, u għe li flimkien jagħtu xi struzzjonijiet lill-fidili. Għalkemm b'mod inqas organizzat, dan kien jeżisti anki fl-imghoddi. Anki f'ittri bħal dawn, il-Parroċċi ta' Għawdex mhux dejjem riedu li jithalltu ma' dawk ta' Malta. Nifhemu tajjeb li l-bżonnijiet tal-fidili f'dawn iż-żewġ gzejjer mhux dejjem kienu eżattament l-istess. F'ittri bħal dawk, meta l-Kappillani, ta' Għawdex kienu jinfirdu minn ta' Malta, il-Kappillan tal-Matriċi ta' l-Assunta kien jitqies fl-ewwel post. Ma' dan inżidu li hu bliss kien jissejjah bit-titlu tal-Parroċċa tiegħu. L-oħrajn kienu jissemmew miġburin flimkien. Il-kitba li għandna f'idejna, magħluba mil-Latin għall-Malti, tifisser hekk: "Ir-Reverendi Kappillani tal-Knisja Matriċi, u l-Kurati Parrokkjali l-oħrajn tal-belt u l-gżira ta' Għawdex" (C.E.M., R.A. 36 1541-1556, 12 ta' Sett. 1545, f. 202 r.)"

**Xbieha tal-Madonna
li skond it-tradizzjoni
leggendarja, hija mpingġja
minn San Luqa**

ja minn San Luqa li tinsab fil-Knisja Matriċi ta' l-Assunta 'l ghallex qabzitu minn mohhu. Dan il-Patri jostni wkoll li dan seta' gara li Abela kien tant konvint minn din it-tradizzjoni b'mod li kielu ghamel l-iekken riferenza ghalha kien jittimbraha bhala materja kontroversjali; dan juri biċ-ċar skond il-Kapuċċin Pelagio kemm hija awtentika l-asserzjoni li xbieha tal-Madonna mpingġja minn San Luqa tnsab fil-Knisja Matriċi ta' l-Assunta t'Ghawdex. (6)

Patri Peagio fil-kitba storika tiegħu joffri r-ragunijiet tiegħu l-ghaliex fi żmien u ma kinetx magħrufa biżżejjed. Fost hwejjegħ ohra huwa jistqarr li forsi fl-attakk tat-Torok tas-sena 1551 għet mohbiha minn xi hadd, u dan ix-xihadd waqa' l-sir. Pargumenta wkoll li dan kien żmien meta l-gżira tat-tliet għoljiet żvojtat minn nies u naqset ferm mill-popolazzjoni u b'hekk gara li l-Madonna ta' San Luqa meqjuma fil-Knisja Matriċi ta' l-Assunta ntesiet għal kollox.

SAN LUQA, IL-PITTUR TAL-MADONNA

San Luqa huwa l-awtur tat-tielet Vangelu. Tassew li San Luqa kien pittur li pinga bosta xbiehat tal-Madonna? Din hija tradizzjoni leggendarja u frott tad-devozzjoni popolari li sa minn dejjem kienet theggegħ fil-qlub ta' l-antenati tagħna. Din it-tradizzjoni setgħet nibtet mill-fatt li San Luqa fil-Vangelu tiegħu pingielna bil-kliem bl-aħjar mod minn fost l-erba' Evangelisti min hi l-Verġni Marija. It-tagħrif dettaljat li offielna dwar il-Verġni Marija jifforma tassew l-isbah kwadru għat-tagħlim tagħna nisrani li l-ebda pittur tad-dinja ma jista' qatt ifissru fuq it-tala bil-pinzelli tiegħu.

"It-tradizzjoni li tpogġi 'l San Luqa bhala pittur ma bdiex qabel il-hames seklju. F'dak iż-żmien, l-imperatriċi Ewdossja bagħtet minn Ġerusalem għal Kostantinopli 'l Pulkerja xbieha tal-Madonna mpingġja minn San Luqa! Dawn ix-xbiehat maż-żmien tkattru u xterdu. Kważi lkoll huma għandhom nisel biżantin. San Luqa sar ukoll quddiem Alla l-patron ta' dawk li jingħataw għall-arti tal-pittura.....

Il-gżira tagħna ta' Malta ma hix anqas minn haddiehor lanqas f'din il-qima lejha il-Madonna mpingġja minn San Luqa..... Fil-kitba tal-Vista Pastorali tal-Isqor ta' Malta Mikiel Balaguer, insibu fost l-ohrajn dokument im-

6. "O che gli sfuggi' dalla mente il soggiungere d'esser Ella apunto questa che si venera per titolo della Matrice del Gozo o supponendolo fuori da ogni contravversia, si ha creduto dovesse rimaner chicchesia appieno appaga-

to della tradizione di questo popolo del Gozo, ed e' la maggiore e migliore pruova che autentica in nostro asserto". (A.C.M., ms. 55, ff. 10r - 11r).

portanti. Meta fiż-żjara li saret lill-knejjes tal-Mellieha nkiteb fuq din ix-xbieha (Il-Madonna tal-Mellieha), naqraw dawn il-kelmiet: "Din ix-xbieha tax-xbejba Mbierka giet impingija fil-hajt sa mis-sena 409". Dan juri li f'dak iż-żmien it-tradizzjoni li ghandna illum kienet ghadha ma bdietx". (7)

Ghalkemm it-tradizzjoni li San Luqa matul iż-żmien tieghu f'Malta pinga tliet xbihat tal-Madonna u halla wahda minnhom fil-Knisja Matriċi ta' l-Assunta ta' Ghawdex hija mibnija fuq id-devozzjoni popolari Marjana, iżda dan ir-rakkont leggendarju għall-istudju ta' l-istorja holoq art l-aktar fertili fejn huma setghu

jinbttu u jkabbru sigar msoqqijin bl-ilma fejjiedi tad-dokumenti li wrew f'perspettiva ċara l-importanza kbira li kienu jgawdu ċerti knejjes sa mill-bidu tal-Era Kristjana f'dawn il-gżejjer. U dan iusser li l-fatt li din it-tradizzjoni leggendarja għaqquha mal-Knisja Matriċi ta' l-Assunta t'Ghawdex u mhux ma' knejjes oħra fil-gżira, jindika li fit-termometru ta' l-importanza ekklesjastika, il-Knisja Katidrali tal-lum kienet timmarka grad superjuri għall-parroċċi jew kappelli eżistenti f'pajjiżna sa mill-eqdem żmenijiet.

7. Alex Bonnici O.F.M.C. Storja Tal-Knisja: Il-Knisja Ta' Żmien L-Appostli, pp 80-81.

N.B. Hajr lill-Patri Alex Bonnici li għabarli mill-Arkivju tal-Katidral ta' Malta tagħrif mehtieg għal dan l-artiklu. l-Awtur.

Gozitans are proud of Victoria's Roman-Baroque citadel and of the Cathedral, a handsome sight from afar and a good place to begin an island tour. The ochre facade is approached via a large staircase flanked by two menacing bronze cannons, a legacy of the Knights. Built in 1697 on the site of a temple to Istar, the Babylonian goddess of love and war, the Cathedral is well proportioned and particularly enchanting in moonlight. The ceiling is painted with a clever 'trompe l'oeil' to simulate a dome. We admired the marble floor, marked by the tombs of bishops and priests ensconced under pastel mosaics. The ornate decor is dominated by a huge statue of the Virgin Mary on a silver pedestal, her hands raised dramatically skyward. She is paraded around the streets every August 15, on the Day of the Assumption, the most important religious festival on the island and a major event in Gozo life.

PATTERSON Suzanne, 'Gourmet Holidays Gozo' in Gourmet (The Magazine of Good Living) June 1979 Vol. XXXIX No. 6.

FOR TRAVEL AND INSURANCE

CALL AT

JOHN PORTELLI ENTERPRISES

TRAVEL AGENTS — TOUR PLANNERS

Head Office: 7, IT-TOKK, VICTORIA. Tel. 556236/035.

Branch: 108, ST. JOHN STREET, VALLETTA. Tel. 627016

- AIR — RAIL — SEA TICKETS
- TRAVELLERS' CHEQUES — TRAVEL INSURANCE
- HOTEL ACCOMMODATION — SEA CRUISES
- INCLUSIVE TOURS TO U.K., FRANCE, ITALY, etc.

Ask for programmes and information:

WINDSOR TOURS

CANA TOURS

CIRCULAR TOURS

VIAGGI PAOLINI

CHEAP RAIL TICKETS IN ITALY

HEMPEL'S MARINE PAINTS (MALTA) LTD.

MANUFACTURERS OF

HIGH QUALITY

HOUSEHOLD, INDUSTRIAL AND
MARINE PAINTS

**SUPPLIERS TO THE MALTA GOVERNMENT, LEADING
INDUSTRIAL FIRMS & THE BUILDING INDUSTRY**

28B, SOUTH STREET, VALLETTA.

Tel. Cen. 625911, 22215.

10-00000000-00

**J.C. MEJLACK
ZAMMIT**

***Wines &
Spirits
Merchant***

FRANCIS CARUANA

(TAL-BILLI)

TRIQ IR-REPUBLIKA, VITTORJA

fejn issibu kull kwalita' ta' Sanitary Fittings u Żebgħa
bi prezzijiet moderati

HAMSIN SENA ILU kien għe ċelebrat għall-ewwel darba f'Għawdex **KUNGRESS EWKARISTIKU DJOĊESAN**. Biex għarja daqstant kbira ma tghaddix minsija, fl-aħhar gimgħa ta' Settembru, ser jiġi ċelebrat Kungress ieħor. L-ewwel Kungress, u kif inhu maħsub, anke t-tieni wiehied, kien għe dikjarat miftuħ fil-Katidral ta' Għawdex. F'din il-kitba **DUN JOE BEZZINA** ser jagħti harsa lejn il-

IL-FTUH TAL-KUNGRESS EWKARISTIKU DJOĊESAN tal-1929 fil-KATIDRAL t'GĦAWDEX

Il-jum minn żmien twil mistenni wasal! It-13 ta' Gunju, 1929, jibqa' miftakar minn dawk kollha li kellhom xorti jgħix-uh. Dak inhar intweriet mhux biss il-fidi tal-Għawdxin f'Gesu moħbi fi-Ewkaristia, iżda wkoll l-imhabba kbira li kienet theggegħ f'qalb kulhadd lejn l-Isqfijiet tal-Knisja.

Il-Purċissjoni

Minn kmieni wara nofs inhar, it-triq li twassal mill-Palazz ta' l-Isqof, f'Corso Fortunato Mizzi (magħrufa ahjar bħala It-Tigrija), sal-Katidral, bdiet tintela bħal bajda, u sal-hamsa, it-toroq, il-pjażez, it-twieqi, il-bjuż u sahħansitra s-swar kienu mdewda bin-nies.

Fil-hamsa u nofs sewwa, milli-Katidral bdiet niezla purċissjoni lejn il-Palazz ta' l-Isqof. Hadu sehem il-fratelli tal-fratellanzi tal-Belt Victoria, il-patrijiet u l-qassisin ta' Għawdex kollu, il-kanonci tal-Kollegġjati tax-Xagħra, tan-Nadur u tal-Għarb u l-Monsinjuri tal-Katidral. Ftit wara, "tra fittissime ale di numeroso popolo accorso da tutti i casali ed anche dall'isola Sorella," il-purċissjoni telgħet il-Katidral bis-sebgha isqfijiet "al suono giulivo di tutte le campane delle Chiese della Città".

Sadatant mill-Knisja ta' Savina telgħet purċissjoni oħra. Kienet magħmula minn ifal magħzula minn kull rahal ta' Għawdex, ilkoll lebsin l-abjad u b'għilju f'idejhom. Imxew fi-aħhar hamest t'itfal aubien lebsin l-uniformi tal-Paġġi Zgħar ta' Gesu Sagramentat, li garrew f'idejhom l-offerti tal-Kungress — qamħ, ostji żarġun bi-gheneb, incens u dawl.

L-Artal Maġġur tal-Katidral fi-okkażjoni ta' l-Espożizzjoni Solenni

Meta ż-żewġ purċissjonijiet waslu l-Katidral, is-seba' isqijiet hadu posthom fuq l-artal. Il-knisja kienet fgata bin-nies, u kif stqarr editor ta' gurnal lokali, kienet xena li ma' tintesa qatt: "Round the high altar were seated eight (sic) bishops, all from different parts of the Mediterranean, their ceremonial robes standing out sharply against a background composed of the Canons of Gozo and the members of the Cathedral of Malta. The altar itself was richly and tastefully decorated and the beautiful embroidery of the altar cloths was pleasingly set off by the artistically arranged sweet peas and other flowers".

Il-Itun

Mons. Gonzi, "in un bellissimo e for bido discorso" beda billi rringrazzja lill dawk kollha li b'hidmiethom għenu fit-tweġġ ta' din il-grajja. Tkellem, imbagħad, fuq l-għaqda li eżistiet bejn dawn il-gżejjer u l-Knisja ta' Ruma sa mill-ewwel żminijiet tal-Kristjaneżmu, u wera kemm ir-religjon nisranija u d-devozzjoni lejn l-Ewkaristija huma l-qofol tal-hajja tal-Għawdxin.

Fit-tmiem, gara telegramm li kien ser jibgħat lill-Papa f'isem l-Għawdxin kollha. Talbu, fost kollox, ibierek ix-xogħol tal-Kongress u ferahlu f'egħluq il-hamsin sena ta' Saċerdozju:

"Primo Congresso Eucaristico Diocesano di Gozo, onorato dalla presenza di Arcivescovo e Vescovi e di migliaia di fedeli, esultanti attorno Gesù Emmanuele inizio studi e trionfi eucaristici, invia Vostra Santità filiali auguri Giubileo Sacerdotale, sensi indefettibile obbedienza, amore filiale; facendo voti Vostra lunga felice conservazione. Invoca speciale benedizione sulle persone e sui lavori".

L-ewwel parti ta' ċerimonja tal-itun intemmet billi nqrat l-ittra li s-Segretarju ta' l-Istat tal-Vatikan, il-Kardinal Pietro Gasparri, baġħat f'isem il-Papa

Is-Sepulkru tal-Knisja Katidrali

nhar il-31 ta' Mejju, 1929. Il-Papa Piju XI fahhar bi shih l-ideja tal-Kungress Ewkaristiku, mezz tal-jebb hafna blex inheg-geġ il-fidi lejn Ġesù, u wieghed it-talb tiegħu halli l-effett mixtleq jintlaħaq.

L-Offerti tal-Kungress

Bdiet Imbagħad it-tieni parti tal-lejla tal-ftuh. Resqu fuq l-artal hamest t'it-fal bniet b'għilju f'idejhom u hames subien bl-offerti. Qegħdu l-ward u l-baċili tal-fidda fuq l-artal, tbaxxew wiċċhom fl-art u, fi djalogu mhejji apposta, taw l-offerti lil-Isqof.

L-ewwel kienu offruti il-qamh, f'bor-za bajda u hamra, l-ostji u ż-żarġun aħdar b'ghanqud gheneb miegħu, simblu ta' l-offerta li kien għamel il-bidwi għawdx i blex jithejjew l-ostji u l-imbit għall-quddies tal-jiem tal-Kungress. Kif l-isqof bierek dawn ir-rigali, resaq tifel bl-incens li kien jissimboligġja l-opri tajba li għamlu l-Ghawdxin kollha bi thejjija għall-Kungress. Fl-aħhar resaq tifel b'torċa mixghula — simblu tal-qawwa u l-hlewwa li kellha ssaltan f'qalb kulhadd b'effett tal-Kungress. Hekk kif bierek id-dawl, l-Isqof xeghel għall-ewwel darba żewġ lampi fuq brazz ġdid tal-fidda li twaħħlu l-Katidral b'tifikira tal-Kungress.

Fit-tmiem, l-Isqof qara l-bukketi spiritali li l-poplu Għawdx kollu kien għamel fix-xhur ta' qabel il-Kungress, blex iċ-ċelebrazzjonijiet ihallu l-frott mixtleq. Iċ-ċerimonja ntemmet bil-kant tal-Veni Creator u l-oġhti tal-Barka Sagramentali.

Kif intemmet dik iċ-ċerimonja mpressjonanti — this most impressive ceremony — l-Isqof jiet ingħataw merħba kbira, "gli Scellentissimi Vescovi sono stati fatti segno ad un applauso scosciante, incessante e mantenuto vivissimo, dalla folla che gremiva le vie e la Piazza Reale, e dalle persone sui balconi e sui terrazzi delle case latitanti."

U hekk intemm l-ewwel jum tal-Kungress, jum li qatt ma jintesa, "destined to be a red-letter day in the annals of our island."

Din li għadek kemm qrajt hi silta mill-istorja ta' l-ewwel Kungress Ewkaristiku Djoċesan li Dun JOE BEZZI-NA għadu kif spiċċa jkteb. Għaldaq-
tant, tonqosx li taqra l-ġrajja shiħa fil-
ktieb IL-KUNGRESS EWKARISTIKU
DJOĊESAN TA' GHAWDEX 1929 li ser
joħroġ għall-bejgh fi ftit granet oħra.

**Inheggu lil Kulhadd
jieħu Interess Speċjali
fl-Attivitajiet Kollha li sa Jinzammu
mit-22 sat-30 ta' Settembru, 1979,
fl-Okkażjoni Sabiħa
tal-Kungress Ewkaristiku Djoċesan**

GRAJJET IMPORTANTI MATUL IS - SENA

- 6 - 8 - 78 : xi familji tal-parroċċa żammew id-dar tagħhom, għal gurnata, tifei jew tifla ta' xi wiehed mill-Istituti ta' l-iltima t'Għawdex.
- 7 - 8 - 78 : mota mewt għal ruh il-Papa Pawlu VI li miet fis-6/8/78.
- 9 - 8 - 78 : giet imtella' Mima Marjana miż-żgħażaġh u t-tfal tal-parroċċa. Produzzjoni ta' Dun Gorg Tabone u Anton Scicluna.
- 10 - 8 - 78 : inżammet Lejla Kulturali bis-sehem tal-mużika, tal-kant u tal-qari ta' poeziji dwar l-Assunzjoni tal-Verġni Marija.
- 11 - 8 - 78 : pubblikazzjoni ta' l-Għid Ta' l-Assunta għat-tlettax-il darba.
- 13 - 8 - 78 : tgassmu 'hampers' lil xi familji tal-parroċċa.
- Mons. Isqof Nikol Cauchi mexxa quddiesa konċelebrata flimkien mal-membri tal-Kapitlu u mas-saċerdoti tad-Djoċesi għal ruh il-Qdusja Tiegħu l-Papa Pawlu VI.
- 15 - 8 - 78 : L-GHID TA' L-ASSUNTA: kant tat-"Te Deum" bhala radd ta' hajr 'l Alla f'egħluq it-tlelet sena mill-Inkronazzjoni tax-xbleha ta' l-Assunta meqjuma fil-kwadru titolari tal-Katidral.
- 26 - 8 - 78 : inxtegħiet il-faċċata tal-Knisja u ndaqqet mota ta' ferh ma' l-aħbar ta' l-għażla tal-Papa Giovanni Pawlu I.
- 2 - 9 - 78 : fl-Ave Marija mill-ġdid indaqqet mota ta' ferh għall-hatra tal-Kardinal Luciani bhala Vigarju ta' Kristu.
- 3 - 9 - 78 : quddiesa ta' radd il-hajr 'l Alla għall-għażla tal-Papa l-ġdid.
- 9 - 9 - 78 : żar il-Katidral il-Kardinal Egidio Vagnozzi.
- 22 - 9 - 78 : egħluq il-114 l-anniversarju minn meta l-Papa Piju IX waqqaf id-Djoċesi ta' Għawdex u għolla l-Knisja Matriċi għad-dinjità ta' Katidral. Tkanta 'Te Deum' b'radd ta' hajr.
- 29 - 9 - 78 : fl-10.00 a.m. indaqqet mota mewt għal ruh il-Papa Giovanni Pawlu I li miet fit-28/9/78.
- 30 - 9 - 78 : fis-6.30 p.m. giet iċċelebrata l-quddiesa tal-Katekisti li fha Mons. Arċipriet ta l-mandat lii dawn il-Katekisti li jgħallmu d-duttrina ta' Kristu lit-tfal.
- 1 - 10 - 78 : saret il-purċissjoni devota tal-Madonna tar-Rużarju li għaliha attendew hafna nies.

- 8 - 10 - 78 : fid-9.15 a.m. Mons. Isqof Nikol Cauchi mexxa quddiesa konċelebrata himkien mal-Kapitlu u għadd ta' saċerdoti mid-Djoċesi għal ruh il-Papa Giovanni Pawlu I.
- 11 - 10 - 78 : eghluq il-262 anniversarju mill-konsagrazzjoni tal-Knisja Katidrali. Saru l-funzjonijiet liturġiċi mmexxija minn Mons. Isqof. Zar il-Katidral l-Isqof Thomas Zwartkmis ta' Haarlem, Olanda.
- 16 - 10 - 78 : inxteghlet il-faċċata tal-knisja u ndaqget mota ta' ferh għall-hatra tal-Papa l-gdid Giovanni Pawlu II.
- 21 - 10 - 78 : jum S. Ursula — wahda mill-qaddisin patrni tad-Djoċesi. Filghaxija mexxa l-konċelebrazzjoni Mons. Isqof.
- 22 - 10 - 78 : tkanta 'Te Deum' fil-Konċelebrazzjoni Konventwali b'radd il-hajr għall-hatra tal-Papa l-gdid. Inxteghlet il-faċċata u ndaqget mota ta' ferh f'jum il-bidu tal-Pontifikat ta' Giovanni Pawlu II.
- 24 - 10 - 78 : żar il-Katidral Isqof miċ-Ċili.
- 5 - 11 - 78 : infethet il-Missjoni Djoċesana fis-Santwarju Ta' Pinu. Il-komunità parrokkjali hadet sehem fil-konċelebrazzjoni tal-ftuh.
- 5-19 - 11 - 78 : saru konferenzi għall-kategoriji kollha tal-komunità nisranija.
- 19 - 11 - 78 : eghluq il-Missjoni Djoċesana fil-Katidral. Iċ-ċelebrazzjoni Ewkaristika tmexxiet minn Mons. Isqof.
- 17 - 11 - 78 : sar il-quddies għall-erwieh tal-Fratelli mejtin tas-Sodalità ta' Santa Marija.
- 3 - 12 - 78 : Patri Egidju Mizzi OFMC, il-kwareżimalista tas-sena, beda l-priedki tiegħu fil-Ħdud ta' l-Avvent.
- 6 - 12 - 78 : saret konferenza għall-irġiel minn Mons. Isqof.
- 12 - 12 - 78 : 'Organ Recital' mill-organista Tedesk Wilhelm Krumbach.
- 16 - 12 - 78 : fethet in-Novena Bibblika li kellha bhala tema ċentrali "Il-Messija Mhabbar minn Qabel". Matul in-Novena Mons. Arcipriet wera 'film-strip' dwar il-grajja tat-twelid ta' Ġesù, fiċ-Ċentri tad-Duttrina.
- 21 - 12 - 78 : ingraw sunetti dwar il-Milied minn diversi membri tal-komunità parrokkjali.
- 22 - 12 - 78 : pageant tal-Milied, kitba ta' Gorg Mercieca S.D.B., produzzjoni ta' Dun Gorg Tabone u Rita Sultana.
- 24 - 12 - 78 : eghluq tan-Novena Bibblika b'quddiesa konċelebrata minn Mons. Isqof.
- Kant ta' Ghanjiet tal-Milied mill-Kor tal-Katidral 'Maria Assunta'.
- 28 - 12 - 78 : il-komunità parrokkjali offriet 'party' lix-xjuh rikoverati fi-Isptar 'Craig'. Ha sehem ukoll il-kor 'Maria Assunta' bil-kant ta' 'carols' b'lekk johloq fil-post atmosfera ferrieħa.
- 31 - 12 - 78 : funzjoni ta' eghluq is-Sena 1978: Mons. Isqof mexxa konċelebrazzjoni u ntona t-'Te Deum' b'radd ta' hajr 'l Alla.
- 3 - 1 - 79 : saret konferenza għall-irġiel minn Mons. Arcipriet Carmelo Mercieca.
- 7 - 1 - 79 : żaru l-Katidral l-Ambaxxatur tat-Turkija u s-Sinjura tiegħu.

- 21-28 - 1 - 79 : il-kor tal-Katidral 'Maria Assunta' ha sehem fiċ-ċelebrazzjonijiet speċjali li nżammu fil-Knisja ta' Savina biex ifakkru l-75 sena mit-twaqqif ta' l-Adorazzjoni Ewkaristika fi-istess knisja.
- 7 - 2 - 79 : saret konferenza minn Patri Anton Mompalao.
- 28 - 2 - 79 : tiftah mini-missjoni fost il-morda billi s-sacerdoti tal-Presbiterju Parrokkjali, matul il-ġranet tar-Randan, qaddsu fid-djar tal-morda, ipriedkawhom u qarbnuhom.
- 3 - 3 - 79 : il-kommunità parrokkjali hadet sehem fil-Via Crucis li saret fuq bażi djoċesana fuq l-gholja ta' Ghammar.
- 6 - 3 - 79 : inżamm fl-Oratorju 'Don Bosco' JUM IL-ĠENITURI għat-tfal li jattendu l-Ċentri tad-Duttrina fir-Rabat.
- 7 - 3 - 79 : saret konferenza għall-irġiel mill-Kappillan Dun Gwann Cini.
- 16 - 3 - 79 : pellegrinagg penitenzjali mill-kommunità parrokkjali għas-Santwarju Ta' Pinu.
- 24 - 3 - 79 : tfal, żgħażaġh u miżżewġin ipprezentaw id-dramm tal-Passjoni ta' Sidna Gesù fit-Teatru 'Aurora'. Kitba ta' John Cremona, membru tal-kommunità parrokkjali.
- 25 - 3 - 79 : ftuh ta' l-Eżerċizzi Spiritwali minn Fr. Louis Camilleri tal-Moviment ta' Kana.
- 29 - 3 - 79 : forum dwar l-abort taht il-presidenza ta' Mons. Arcipriet Carmelo Scicluna. Hadu sehem Fr. Louis Camilleri, konsulent morali, Dr. Eddie Rapa M.D., konsulent mediku u Dr. Alfred Grech LL.D., konsulent legali. Attendew hafna nies.
- 4 - 4 - 79 : saret konferenza għall-irġiel minn Dun Rużar Borg.
- 5 - 4 - 79 : saret il-Via Matris mat-telġha tal-Kastell.
- 6 - 4 - 79 : Mons. Arcipriet Carmelo Scicluna, Mons. Guzeppi Gauci u Mons. Tumas Curmi ikkonċebraw flimkien f'egħluq it-22 sena mill-ordinazzjoni sacerdotali tagħhom.
- 8-15 - 4 - 79 : funzjonijiet liturġiċi tmexxew minn Mons. Isqof fl-okkażjoni tal-Ġimgħa Mgaddsa.
- 9 - 4 - 79 : saret il-Via Crucis mat-telġha tal-Kastell.
- 10 - 4 - 79 : sar pellegrinagg penitenzjali mill-Knisja ta' San Guzepp għall-Katidral.
- 11 - 4 - 79 : sar il-Qrar Kommunitarju f'Ċelebrazzjoni Penitenzjali.
- 13 - 4 - 79 : fl-5.30 p.m. harget il-purċissjoni tal-Passjoni li fiha hadu sehem diversi membri minn kull kategorija tal-kommunità parrokkjali.
- 15 - 4 - 79 : beda t-tberik tal-familji kollha tal-parroċċa mill-Arcipriet u s-Sacerdoti tal-Presbiterju Parrokkjali.
- 21 - 4 - 79 : ftuh tal-Ġimgħa tal-Parroċċa. Inawgurazzjoni tal-Wirja dwar id-Drittijiet tat-Tfal. Ha sehem "The Boys Choir of Widford Lodge Prep. School" ta' l-Ingilterra f'quddiesa konċelebrata.
- 24 - 4 - 79 : festival tat-talenti tat-Tfal fl-'Ball Room' tat-Teatru "Aurora". Sar party għat-tfal kollha tal-parroċċa.

- 25 - 4 - 79 : inżamm "A Recital of Choral and Organ Music" minn "The Choir Boys of Wilford Lodge Prep. School".
- 26 - 4 - 79 : Mons. Arcipriet iltqa' mal-ġenituri u t-tfal ta' l-Ewwel Tqarbina u l-kandidati tas-Sagrament tal-Grizma ta' l-Isqof. Tqassim ta' 'hampers' lit-Tfal inkapaċitati fil-Belt Victoria.
- 28 - 4 - 79 : hargha kulturali u rikreattiva ghat-tfal tal-parroċċa. Għalget il-Ġimgha tal-Parroċċa b'Jum l-Arcipriet billi sar talb għalih u għas-saċerdoti kollha tal-Presbiterju Parrokkjali.
- 29 - 4 - 79 : eghluq it-23 sena minn meta s-Socjeta' Filarmonika "Leone" irregalat l-istatwa ta' l-Assunta lill-Katidral. Il-Kappillan Dun Gwann Cini fakkar din il-grajja.
- 1 - 5 - 79 : saret konferenza għall-irġiel minn Mons. Gużeppe Curmi.
- 2 - 5 - 79 : bdew l-Erbghat tal-Madonna b'funzjoni minn Mons. Isqof.
- 5 - 5 - 79 : żar u qaddes fil-Katidral l-Isqof ta' Allahabat, Mons. Mudharta.
- 13 - 5 - 79 : Mons. Arcipriet għamel żjara lill-ommijiet tas-saċerdoti tal-parroċċa u offriellhom rigal fl-okkażjoni ta' "JUM L-OMM".
- 14 - 5 - 79 : Mons. Arcipriet iltqa' mal-ġenituri u t-tfal ta' l-Ewwel Tqarbina.
- 18 - 5 - 79 : Mons. Isqof iltqa' mal-ġenituri u t-tfal li kellhom jirċievu l-Grizma ta' l-Isqof.
- 20 - 5 - 79 : ftuħ tal-Ġimgha Ewkaristiko-Liturgika b'quddiesa konċelebrata mmexxija minn Monsinjur Isqof.
- 23 - 5 - 79 : saret l-Ewwel Tqarbina tat-tfal li din is-sena kienu 43.
- 24 - 5 - 79 : ġie amministrat is-Sagrament tal-Grizma ta' l-Isqof lil 44 tifel u tifla.
- 26 - 5 - 79 : saru sagħtejn adorazzjoni organizzati mill-Ispigolatriċi t'Għawdex.
- 27 - 5 - 79 : eghluq il-Ġimgha Ewkaristiko-Liturgika b'purċissjoni Ewkaristika mat-triqat prinċipali tal-Belt Victoria.
- 3 - 6 - 79 : fid-9.15 a.m. Mons. Isqof mexxa konċelebrazzjoni li għaliha attendew il-membri tal-Għaqdiet fl-okkażjoni tas-Solennità Liturgika ta' l-Għid il-Hamsin.
- 5 - 6 - 79 : saret konferenza għall-irġiel minn Mons. Teol. Carmelo Bajada.
- 11 - 6 - 79 : żar il-Katidral l-Assistent Kummissarju Għoli għall-Awstralja.
- 17 - 6 - 79 : Mons. Isqof — wara quddiesa konċelebrata — mexxa purċissjoni Ewkaristika fl-okkażjoni tas-Solennità Liturgika tal-Ġisem u d-Demm Imqaddes ta' Kristu.
- 29 - 7 - 79 : żar il-Knisja Katidrali l-Em.za Tieghu l-Kardinal Sergio Pignedoli.

Kronaka tal-Parro

Saru Membri ġodda tal-Knisja bil-Magħmudija:-

Nru.	Data tal-Magħmudija	Isem tat-Tarbija	Isem u Kunjom il-Ġenituri
1.	20 - 8 - 78	Daniel	Sunny u Marija Vella
2.	20 - 8 - 78	Mariosa	Jane Callus
3.	2 - 9 - 78	Nicolette	Joe u Ċettina Camilleri
4.	2 - 9 - 78	Joanne	Anton u Carmelina Camilleri
5.	10 - 9 - 78	Mario	Vincent u Rita Camilleri
6.	13 - 9 - 78	Rachel	Anton u Marija Azzopardi
7.	17 - 9 - 78	Blanca-Maria	Gwido u Maria Vella
8.	24 - 9 - 78	Micheline	Joseph u Josephine Sultana
9.	27 - 9 - 78	Jennifer	Carmel u Maria Cardona
10.	30 - 9 - 78	Joseph	Paul u Anne Cauchi
11.	9 - 10 - 78	John-Paul	Mary-Lourdes Vella
12.	13 - 10 - 78	Mario	Joe u Antonia Cordina
13.	22 - 10 - 78	Ruth	Ludovico u Assunta Azzopardi
14.	22 - 10 - 78	Anabel-Marie	Sunny u Ċettina Azzopardi
15.	31 - 10 - 78	Simone	Felix u Lora Grech
16.	19 - 11 - 78	John	Lorenzo u Anna Camilleri
17.	29 - 11 - 78	Margie	Vincent u Guża Attard
18.	5 - 12 - 78	Mark	Anton u Maria-Rita Gauci
19.	24 - 12 - 78	Maria	Piju u Rita Borg
20.	25 - 12 - 78	Noel	Luigi u Pauline Vella
21.	1 - 1 - 79	Liliana	George u Antonia Zahra
22.	19 - 1 - 79	Shawn Pete	P. Paul u Doreen Azzopardi
23.	11 - 2 - 79	Marvin	Vincent u Helen Fenech
24.	21 - 2 - 79	Silvan-Mario	Santu u Frances Hill
25.	23 - 2 - 79	Johann Bosco	Carmel u Maria Grech
26.	4 - 3 - 79	Sara	Mario u Teresa Camilleri
27.	4 - 3 - 79	Josef-Karl	Emmanuel u Pauline Bajada
28.	12 - 3 - 79	Pauline	Pawlu u Saverina Sultana
29.	13 - 3 - 79	Jennifer	Gorg u Salvina Bezzina
30.	1 - 4 - 79	Roanna	Joe u Frances Refalo
31.	9 - 4 - 79	Rose-Mary	Silvio u Gracie Cefai
32.	14 - 4 - 79	Nicholas	John u Paula Zammit
33.	14 - 4 - 79	Maureen	Fredrick u Carmen Azzopardi
34.	7 - 5 - 79	Sharon	Joe u Gertrude Bezzina
35.	18 - 5 - 79	Joseph-Paul	Gorg u Maria Mercieca
36.	18 - 5 - 79	Ronald	Joseph u Elizabeth Farrugia
37.	18 - 5 - 79	Irene	Joe u Maria Vella
38.	3 - 6 - 79	Christine-Maria	Vincent u Doreen Vella
39.	3 - 6 - 79	Lorna	Francis u Tessie Dimech
40.	17 - 6 - 79	Carol	Carmelo u Gracie Galea
41.	23 - 6 - 79	Mark	John u Pauline Schembri

rocca

1 ta' Awissu 1978

31 ta' Lulju 1979

42. 8 - 7 - 79
43. 8 - 7 - 79
44. 8 - 7 - 79
45. 28 - 7 - 79
46. 29 - 7 - 79
47. 29 - 7 - 79
48. 29 - 7 - 79
49. 29 - 7 - 79
50. 29 - 7 - 79

Malcolm Joseph
Gorg
Joseph
Mathew
Neville
Marika
Lewis
Marvic
Romina

Joe u Carmen Mejlak
Domenic u Pauline Grech
Manwel u Maria Spiteri
Ronald u Jessie Borg
Frank u Josephine Bajada
Carmelo u Antida Grech
Spiru u Rose Gauci
Victor u Rose Camilleri
Victor u Connie Buttigieg

Lista tat-tfal subien u bniet li rċewew l-Ewwel Tqarbina u l-Grizma ta' l-Isqof fil-Knisja Katidrali ta' Għawdex fit-23 u fl-24 ta' Mejju, 1979, rispettivament.

L-Ewwel Tqarbina — Subien

1. Attard Mario
2. Attard John
3. Attard Giovanni
4. Buttigieg Mark Anthony
5. Camilleri Joseph
6. Camilleri Pierre
7. Cini Emanuel
8. Cutajar Joseph
9. Debrincat Michael
10. Grech Michael
11. Grech Anton
12. Grech Simon
13. Grech Oliver
14. Grech Anthony
15. Grech Antonello Mario
16. Hili David
17. Masini Jason
18. Mercieca Marlon
19. Mercieca Michael
20. Mercieca Toni
21. Mifsud Sammy
22. Portelli David
23. Scicluna Anthony
24. Spiteri George
25. Vella Joseph
26. Vella Saviour
27. Vella Gerald
28. Vella Charlie
29. Xerri Alex
30. Zahra Charles

Grizma ta' l-Isqof — Subien

1. Attard Joe
2. Attard Richard
3. Attard Ronnie
4. Azzopardi Terry
5. Borg Ino Mario
6. Calleja Charles
7. Calleja Paul
8. Camilleri Mario
9. Camilleri Joseph
10. Cassar Joseph
11. Curmi Lawrence
12. Dimech Paul
13. Grech Anton
14. Grech Saviour
15. Grech Mark
16. Haber Joseph
17. Masini Sam
18. Mercieca Anthony
19. Mercieca Joseph
20. Mifsud Simon Thaddeus
21. Pisani Mario
22. Portelli Paul
23. Saliba Silvio
24. Tabone Salvinu
25. Vella Joseph
26. Xerri Mario

L-Ewwel Tqarbina — Bniet

1. Bessina Maria
2. Bessina M. Anne
3. Camilleri M. Rose
4. Cassar Gracie
5. Cauchi Tania
6. Galea Joanne
7. Grima Josephine
8. Hill Maria
9. Hill Francelle
10. Muscat Claudia
11. Muscat Mariene
12. Zammit Sonia
13. Zammit Doreen
14. Zammit Doreen

Griama ta' l-Isqof — Bniet

1. Camilleri Veronika
2. Cassar M. Rose
3. Caruana Josette
4. Cordina Connie
5. Farrugia Marcelle
6. Farrugia M. Anne
7. Galea Maria
8. Grech Joanne
9. Grech Anna Maria
10. Grech Cynthia
11. Hill Roberta
12. Mejlak Victoria
13. Mompalao Maria
14. Saliba Joyce
15. Vella Muskat Astrid
16. Sultana Josette
17. Tamlinson Carmen
18. Zammit Bibbiana
19. Pace Carmen

Dawk li f'din is-sena daflu jissaffew fil-Purgatorju:

Awissu:	Francesco Farrugia, Rosa Refalo.
Settembru:	Maria - Rosa Dimech.
Ottubru:	Emmanuel Mercieca, Joseph Vella.
Novembru:	Maria - Antonia Zammit, Joseph Bugeja, Maria Pavia, Joseph Mercieca, M'Angelus Spiteri, Mariano Mizzi.
Dicembru:	Gorg Mercieca, Giovanni Vella, Antonio Mercieca, Joseph Camilleri, Annunziata Bugeja, M'Angelo Borg, Maria Attard, Rita Bonnici.
Jannar:	Carmela Grech, Gorg Debattista, Vincenzo Cauchi, (l-ewwel rettural-Fratellanza ta' Santa Marija).
Marzu:	Nicola Tabone, Giuseppe Spiteri, Dolara Saliba, Maria-Rosa Cauchi.
April:	Carmelo Dimech, Maria - Anna Farrugia, Rita Vella, Cecilia Cauchi.
Mejju:	Vincenza Grech, Antonio Vella.
Gunju:	M'Anglu Cauchi.
Lulju:	Kav. Agostino Camilleri P.E.P.

Dawk li daflu għall-prokreazzjoni u t-trobbija tal-ulied bis-Sagrament taz-żwieġ:

Awissu:	Joseph Camilleri u Grazia Calleja.
Settembru:	Emanuel Vella u Maria Abela; Nicolaus Grech u Spiridiona Vella; Giovanni Sultana u Maria-Vitoria Mizzi.
Ottubru:	Victor Galea u Maria Galea.
Dicembru:	Ewkaristiku Mizzi u Doris Debattista; Alfred Camilleri u Gorga-Rita Vella.
Frar:	Peter Saliba u Doris Attard.
Marzu:	Joseph Zerafa u Anna Saliba; Joe Abela B. Pharm. u Vivienne Bezina.
April:	Emanuel Zerafa u Gracie Dimech.
Gunju:	Anton Caruana u Anna Abela; Salvinu Grech u M'Assunta Cauchi.
Lulju:	Charles Portelli u Maria Assunta Scerri.

IL-MUZEW TAL-KATIDRAL SA JIFTAH

Ghaddew is-snin biex il-holma ta' Mużew fil-Katidral t'Ghawdex setgħet issir realtà. Fil-moħħ ta' l-istess antenati tagħna kien ilu jberren il-hsieh li l-Katidral t'Ghawdex ikollu mużew fejn jistgħu jiġu kkonserwati u mharsa oġġetti qodma qabel is-sikka taż-żmien tharhex ir-radda tat-temma fuqhom jew qabel l-idejn ta' min hu nieqes mill-kultura jixhithom fil-landa ta' l-iskart. Il-lum, nistgħu ngħidu li l-ideja ta' Mużew fil-Katidral ma baqgħetx magħluqa fil-fosdqa ta' l-embrojżmu, imma żviluppat b'mod li laħqet il-maturità tagħha ghax dan il-Mużew illum ma jeżistix biss fl-imhuh, fil-qлуб u fuq il-pjanti ta' l-arkitektetti, imma huwa wkoll binja li jiġbor fih hafna esebiti ta' nteress partikulari.

TQASSIM U ESIBITI

Dan il-Mużew fih tliet swali ta' korbor imdaqqs, wahda fuq l-oħra u tista' tidhol għalih kemm minn Triq Fosse u tigi fis-Sala tat-tieni sular, jew minn wara l-kor u tigi fis-sala ta' l-ewwel sular.

L-esebiti ta' dan il-Mużew huma ta' natura varja ghax jiġbor fih oġġetti tad-deheb, tal-fidda, tar-ram, tal-bronż, ta' l-injam, tal-ġebel, tat-tila u tad-drapp.

Fl-ewwel sular sa jitqieghdu l-oġġetti tal-fidda bħalma huma gandlieri, lampieri, gwarniċi, vintartali, kalċijiet u pisidijiet. Għal din ir-raġuni, il-vitrejjen ta' din is-sala għandhom sfond sewdieni biex l-oġġetti tal-fidda aktar jirkaċjaw u jidhru aħjar minn min ikun qed jarahom. F'din is-sala wiehied ikun jista' jammira l-atmosfera armonjuża li holoq id-disinjatur ta' dan il-Mużew.

Fis-sala tas-sular tan-nofs, sa jiġu esebiti paramenti sagri antiki u xi oġġetti ta' l-injam u l-hadid, bħalma hija l-parilja li kienet iġġorr lill-Isqof fil-qedem, qabel ma kien hawn il-karozzi, mill-

The Citadel Gozo

CLAG

palazz tiegħu għall-Knisja Katidrali. F'din is-sala, insibu wkoll artal antik tal-gebel li kien fl-ewwel kappella ta' Santa Dminka. Din is-sala hi miksiya b'asbestos ta' lewn kannella ċar u fit-taqsim tagħha fiha tassew dehra li tpax-xi l-għajnejn.

Fis-sala tat-tielet sular, li hi wkoll dekorata bi-asbestos u bil-purtieri tal-'ibre-glass', se tkun iddedikata għall-kwadri ta' pittura antika. Għalhekk, f'din is-sala, se jitlegħed il-polittiku, jew ahjar is-seba' kwadri li finkien kienu jifformaw il-kwadru titolari tal-Knisja l-antika qabel ma ggarfet fis-sena 1693.

Annessa ma' din is-sala, jinsab ukoll l-arkivju tal-Knisja Katidrali li zgur se jigbor fih x'uhud mill-egdem dokumenti ekkleżjastiċi li nsibu li għritna. Għal

dan l-arkivju, inhadmet 'furniture' għda u preċiżament għal dan l-iskop, għand Bezzina Bros. tal-Marsa, Malta. Dan l-arkivju gie l-katoligat b'mod xjentifiku bis-sabha ta' Dr. Godfrey Wettinger, li huwa espert f'dan il-qasam u l-quddiem dan l-arkivju zgur li jkun ta' utilità kbira għall-istudju ta' l-istorja ekkleżjastika ta' għritna.

OPRA INTELLIGENTI

Il-Mużew tal-Katidral huwa tabilhaqq opra frott ta' minnha intelligenti. Din mhix opra mejta jew statika, imma dinamika, li għallex fiha għandha potenzjalità effiċjenti li taħdem fuq l-intelligenza ta' dawk il-persuni li jigu jzuru dan il-Mużew. Kull Mużew tad-dinja fih mistur gabra nteressanti ta' tagħrif storiku tal-pajjiż fejn ikun. U l-Mużew tal-Katidral li-limitazzjoni tiegħu, ma huwlex nieqes minn din il-karatteristika, li għallex il-viżitaturi kollha ta' dan il-Mużew għandhom x'jitgħallmu minnu dwar l-istorja ekkleżjastika ta' art twelidna. Fuq kollox, dan il-Mużew tal-Katidral, se jkun ukoll kontribut, għalkemm ċkejken, b'lekk jkber il-wirt kulturali f'pajjiżna.

It-twaqqif ta' dan il-Mużew huwa xhieda hajja li flus min-fuqin b'lekk tkabbar l-edukazzjoni tal-poplu, isawru l-ahjar investment bankarju li jista' qatt jagħmel il-bniedem.

Dan il-Mużew tal-Katidral għandu jservi bħala mezz l-aktar slewi fil-proċess ta' l-edukazzjoni u tal-kultura ta' l-Għawdxin.

Kwadru tal-Madonna Mpingi
fuq ir-ram li se jigi muri
fil-Mużew

DATI FL-ISTORJA TAL-MUŻEW TAL-KATIDRAL

- 9 - 2 - 1979: adunanza kapitolari fejn gie deċiż li jinbena l-Mużew.
- 14 - 2 - 1969: laqgħa mal-perit Dimech, fil-preżenza ta' Mons. Scicluna u Mons. G.B. Gauci, blex isir studju ta' thejjija għall-pjanta.
- 3 - 3 - 1969: laqgħa mal-perit Dimech, fil-Katidral, blex naraw il-pjanta tal-mużew; kienu preżenti Mons. Isqof, Mons. Scicluna, Mons. Borg, Mons. Frendo, Mons. G.B. Gauci u Dun Ġużepp Gauci. Il-Monsinjuri msemija kienu l-kummissjoni mahtura għall-mużew.
- 10 - 3 - 1969: Mons. Scicluna u Mons. Gauci jiltaqgħu mal-perit Dimech fl-uffiċċju tiegħu.
- 12 - 3 - 1969: il-kummissjoni kapitolari tiltaqa' mal-perit Dimech fil-Katidral.
- 20 - 5 - 1969: il-kummissjoni tiltaqa' ma' Carlo Vella, il-bennej.
- 29 - 5 - 1969: il-kummissjoni tiltaqa' mal-perit Dimech fil-Katidral.
- 28 - 3 - 1970: Mons. Scicluna u Mons. Gauci jiltaqgħu mas-Sur F.X. Mallia, Direttur tal-Mużew Nazzjonali.
- 13 - 5 - 1970: laqgħa oħra bejn il-Monsinjuri Scicluna u Gauci mas-Sur Mallia.
- 10 - 6 - 1970: membri tal-kummissjoni kapitolari jiltaqgħu fil-Katidral mas-Sur Mallia u l-perit Dimech.
- 1 - 7 - 1970: laqgħa tal-kummissjoni mas-Sur Mallia fil-Katidral.
- 19 - 9 - 1970: il-kummissjoni tiltaqa' mal-perit Dimech dwar il-pjanta.
- 2 - 11 - 1970: il-bennej Carlo Vella beda jneħhi xi bini antik fejn ser jitla' l-Mużew.
- 4 - 11 - 1970: xi membri tal-kummissjoni jiltaqgħu mas-Sur Mallia.
- 25 - 5 - 1971: Mons. Scicluna u Mons. Gauci jiltaqgħu mas-Sur Mallia fil-Mużew Nazzjonali ta' Malta.
- 23 - 8 - 1971: beda x-xogħol tal-bini tal-Mużew.
- 17 - 9 - 1971: Mons. Scicluna u Mons. Gauci jiltaqgħu ma' Dr. Godfrey Wettinger blex isir studju ta' arrangament tal-arkivju.
- 28 - 9 - 1971: is-Sur Mallia u l-bennej jiltaqgħu flimkien dwar il-pjanta.

- 30 - 11 - 1971: qiegħed jitkompla x-xogħol tal-bini tal-mużew.
- 28 - 12 - 1971: ix-xogħol tal-bini kompla miexi b'ritmu tajjeb hafna.
- 19 - 2 - 1972: ix-xogħol tal-bennej qiegħed joqrob lejn it-tmiem.
- 8 - 3 - 1972: il-perit Dimech żar il-mużew minhabba s-saqaf tas-sular ta' fuq.
- 20 - 9 - 1972: Mons. Gauci jiltaqa' mal-perit u mal-bennej.
- Novembru 1972: ix-xogħol tal-bennej intemm kompletament.
- 27 - 1 - 1973: il-kummissjoni kapitolari tiltaqa' mas-Sur C. Grech u mas-Sur A. Mompalao minhabba d-dawl elettriku fil-Mużew.
- 2 - 4 - 1973: jibda x-xogħol tal-bajjad.
- 25 - 9 - 1973: Mons. Gauci u Mons. Scicluna marru Malta minhabba l-vejrini.
- 3 - 10 - 1973: qiegħed isir id-dawl elettriku mid-ditta Mompalao.
- 4 - 2 - 1974: il-kummissjoni tiltaqa' ma' Gorg Farrugia, mastrudaxxa.
- 9 - 2 - 1974: ix-xogħol tal-bajjad qiegħed jitkompla. Il-mastrudaxxa Francesco Azzopardi poġġa parti mix-xogħol tiegħu.
- Marzu 1974: ix-xogħol tal-bajjad wieqaf minhabba n-nuqqas ta' madum.
- 1 - 7 - 1974: Il-vejrini qed jinħadmu mid-Dolphin Forge tal-Marsa. beda x-xogħol tal-għerik tal-madum mid-ditta Farrugia Ellis.
- 22 - 9 - 1974: il-mastrudaxxa Joseph Refalo qed ipoġġi parti mix-xogħol ta' dekorazzjoni fil-mużew.
- 5 - 10 - 1974: tkompla x-xogħol mill-bajjad Gorg Bugeja, mill-mastrudaxxi Francesco Azzopardi u Gorg Farrugia; id-ditta Farrugia Ellis qed thejji t-taraġ ta' rham.
- 15 - 11 - 1974: id-ditta Farrugia Ellis lestiet it-taraġ ta' rham.
- 3 - 1 - 1976: ġie minn Malta s-Sur Joseph Farrugia tad-Dolphin Forge minhabba x-xogħol tal-vejrini.
- 6 - 2 - 1976: ix-xogħol kollu tal-mastrudaxxa qiegħed jitkompla minn Gorg Farrugia mill-Belt Victoria. Ix-xogħol tad-dekorazzjoni huwa taht it-treġġja tas-Sur Carmelo Grech Attard, Surmast ta' l-Arti fi-Iskola Sekondarja tas-Subien, Victoria, Nistgħu nġhidu li d-dekorazzjoni ta' dan il-Mużew hija sabiha tassew, kapolavur kemm tad-disinjatur innifsu kif ukoll tal-mastrudaxxa li esegwixxa d-disinn. Meta wiehed iżur il-Mużew, żgur li jibqa' sodisfatt hafna bil-mod artistiku li bih ġie ddekorat.

WIRJA DWAR ID-DRITTJIET TAT-TFAL

Mis-Sibt, 21 ta' April, sal-Hadd 29 ta' April, f'zewġ swali tal-Mużew tal-Katidral, inżammet Wirja dwar Id-Drittijiet tat-Tfal fl-okkażjoni tas-Sena Internazzjonali tat-Tfal. Din il-Wirja giet inawgurata mis-Sur Joe Debono, Education Officer għal Għawdex u giet imbierka minn Mons. Isqof Nikol Cauchi.

Qabel il-ftuh uffiċċjali ta' din il-Wirja, Mons. Arċipriet Carmelo Scicluna, f'diskors qasir taċ-ċirkustanza, qal li din il-Wirja giet ikkonċentrata fuq (a) id-Dritt għall-hajja; (b) id-Dritt għall-edukazzjoni intellettuali; (c) id-Dritt għall-edukazzjoni reliġjuża; (d) id-Dritt għall-edukazzjoni ċivika u (e) id-Dritt għax-xogħol. "Fuq kollha" issokta jghid Mons. Arċipriet, "din il-Wirja offriet opportunità l-aktar sabiha biex it-tfal tal-parroċċa haddmu t-talenti tagħhom u wkoll biex il-ġenituri tagħhom jimpenjaw irwiehhom halli jharsu dawn id-drittijiet ta' wliedhom u qatt ma jaharbu mir-responsabilità ta' dan id-dover gravi tagħhom".

Iċ-ċerimonja tal-ftuh u tat-tberik tal-Wirja

Din il-Wirja kienet tikkonsisti f'hafna posters u xoghlijiet li taw indikazzjoni cara sa fejn tista' tasal l-intelligenza tat-tfal meta dawn huma mghejjuna mill-genituri u minn dawk li jghallmuhom biex jizviluppaw it-talenti taghhom. Il-livell ta' din il-Wirja lahaq tabilhaqq grad sodisfaċenti. Minn tfal ta' taht it-tnax-il sena, wiehed ma kienx jistenna dak kollu li waslu ghalih dawn it-tfal li 'projects' li nhadmu mit-tfal ghal din il-Wirja u li koll kienu aċċentwati fuq id-drittijiet imsemmija, urew li dawn it-tfal kellhom jaghmlu ċerti riċerki biex waslu għall-kompożizzjoni taghhom.

It-tfal subien u bniet ta' l-Iskola Primarja tal-Gvern tar-Rabat, Ghawdex, kienu fost dawk li żaru din il-Wirja bil-permess gentili ta' l-Onor. Ministru ta' l-Edukazzjoni, Dr. Philip Muscat.

Ir-Rettur tas-Seminarju t'Ghawdex, Fr. Charles Caruana S.J., ippermetta wkoll bil-qalb kollha biex it-tfal tal-'lower forms' ta' din l-Iskola Sekondarja jaghmlu żjara lil din il-Wirja l-ghallix huwa konvint li l-formazzjoni tal-karattru tat-tfal ma tinbeniex biss bejn l-erba' hitan tal-klassi, imma wkoll billi jinholoq spirtu ta' inizjattiva b'dak li jaraw barra mill-iskola u fuq kollox minn tfal bhalhom.

Għat-tfal kollha li żaruha u ammirawha, din il-wirja kienet ta' inċentiv kbir, kemm għal dawk li hadu sehem fiha hekk li darba ohra huma jagħtu kontribut akbar, u kemm ukoll għal dawk li ma hadux biex, f'okkażjoni simili, ikunu minn ta' quddiem nett li joffru l-partecipazzjoni taghhom.

Dun Ġorġ Tabone filmkien mas-Seminaristi tal-parroċċa kienu nkarigati mis-'setting' u mit-tfassil ta' din il-wirja. Anki s-Sorijiet u xi tfajliet għenu mhux ffit biex din il-wirja setgħet tirnexxi u tkun tabilhaqq suċċess.

MESSAĠĠ TA' L-ARĊIPRIET LIT-TFAL

Għeżiż Tfal,

Fl-okkażjoni tal-festa titolari tal-parroċċa tagħna, Santa Marija, li hija wkoll padruna speċjali tal-għejjer Maltin, nixtieg f'din is-Sena Internazzjonali tat-Tfal, inwasslikom dan il-messaġġ:

zommu lil Ġesù, l-Iben tal-Madonna, bħala:

- **Habib** sinċier li qatt ma jidhak bikom;
- **Mexxej** li tabilhaqq iridilkom il-ġid;
- **Gwida** li jmexxikom fuq it-triq tas-sewwa;
- **Raġġ** li jlehu hsebkom bl-aħjar mod;
- **Mudell** li fuqu tfasslu hajjtkom;
- **Benefattur** li bħala qatt ma jkollkom;
- **Imghalliem** li joffrilkom l-aħjar tagħlim;
- **Tabib** li jagħtikom b'xejn l-aqwa mediċini ta' fejqan.

Jalla tharsu lejn Ġesù b'dan il-mod, il-ghallix żgur li 'l quddiem tkunu ċittadini li tagħmlu għeħ lil-Poplu t'Alla u lil art twelldkom. Il-Barka t'Alla tinżel fuqkom il-koll.

Mons. Carmelo Scicluna,
Arċipriet.

ID-DITTA
A.F. ELLIS LTD.

B'40 SENA ESPERJENZA
FIL-MANIFATTURA TA' KULL
XORTA TA' MADUM
TA' PRIMA KWALITA'
THABBAR LI SER TESPANDI
L-IMPJANT TAGHHA
B'MAKKINARJU ĠDID
LI JOHROĠ IL-MADUM ILLUSTRAT
MADUM DEJJEM AHJAR U ISBAH
BLA DEWMEN
PREZZIJET MODERATI

HEAD OFFICE:

4, GHAJN QATET STREET, VICTORIA.

Tel.: 556021.

T O N Y ' S S T O R E

JEW AHJAR

IL-MEKKA TA' L-GHAWDXIN

JOFFRI L-ORHOS PREZZIJET FUQ

KULL MA GHANDEK B'ZONN FID-DAR

Tixtrix qabel tara l-assortiment tagħna ta'

FRIDGES — COOKERS

WASHING MACHINES — LINEF

U MITT ELF HAĠA OHRA TA'

HTIEĠA JEW LUSSU GHAD-DAR

ISSIBNA MALAJR GHAX FIS-SAQAJN

25, IT-TOKK,

RABAT — GHAWDEX.

Ċempel: 556629.

TEKNICO LIMITED

BUILDING SERVICES,

CONSULTING ENGINEERS

Panta House,

Valley Rd.,

Msida, Malta.

Tel: 41361.

L-OPRA TAL-ANGLI TAL-BRONZ

Fil-15 ta' Awissu, 1975, ix-xbieha tal-Verġni Marija Assunta fil-kwadru titolari tal-Knisja Katidrali, giet inkurunata mill-Em.za Tiegħu l-Kardinal Franco Seper, Prefett tas-Sagra Kongregazzjoni għad-Duttrina tal-Fidi.

Kien xieraq għalhekk li dan il-kwadru, li jgħib ix-xbieha tal-Assunzjoni ta' Marija, jiġi mzejjen u ornat b'mod li jkabbar id-devozzjoni lejn l-Omm tagħna tas-Sema li l-Konċilju Vatikan II sejhilha "Membru Ewlieni tal-Knisja".

Dawn huma ż-żewġ angli tal-bronz li twaħhlu madwar il-kwadru titolari

L-Ewwel Talba Formali

L-ewwel talba formali għali-eżekuzzjoni ta' din l-opra artistika saret fl-4 ta' April 1977. Qabel dan l-2mien kienet saru xi tentattivi oħra għal dawn l-aṅgli, pero' dawn it-tentattivi fallaw. Wara dan, sar it-tieni tentattiv li rnexxa: għet mressqa talba lill-Kommandatur Paolo Pace u dan gie nkarigat b'lekk lilem lill-Professur Carlo Pisi dwar dawn l-2żewġ "putti" iżommu f'idiehom brazz bi tliet lampi. Id-disinn ta' dawn l-aṅgli, li huwa tas-Sur Toni Saliba, gie mibgħut lill-Prof. Pisi ma' l-ewwel talba li saret. F'din it-talba, l-inkarigat gie marbut b'ċerti kundizzjonijiet li f'progetti bħal dawn ma jistgħux jonqsu. Ir-risposta għal din it-talba għet mibgħuta fid-9 ta' April 1977 u kien hemm assikurazzjoni li l-opra tkun lesta sa Santa Marija tas-Sena 1977.

Aktar Dettalji Storiċi

Permezz ta' skrittura privata sar it-tehmin dwar dawn l-aṅgli bejn l-2żewġ partijiet. Sadattant, b'ittra tal-25 ta' Lulju 1977, l-inkarigati minn din l-opra ġew mgharrfin li ma kienet possibbli li l-aṅgli jkunu lesti sal-festa ta' Santa Marija, pero' li istess ittra wasal ukoll ritratt ta' dawn l-aṅgli li kien għadhom tat-tafal. Dan ir-ritratt gie muri lill diversi, fosthom anki nies kompetenti li fuq parir fl-materja u jgħinu bi-osservazzjonijiet tagħhom. Kien wara dan li fl-7 ta' Novembru 1977 marret delegazzjoni lejn Roma b'lekk tara f'lema fażi waslet l-opra tal-aṅgli: kienet mawra providenzjali l-għallex id-delegazzjoni setgħet tnehem b' mod ċar u dirett x'fih l-iskop ta' din l-opra, u ġew mgharrfin informazzjonijiet oħra lill-Prof. Pisi halli hekk l-opra setgħet tnexxi aktar. Difatti, sal-Hamis 10 ta' Novembru, il-Professur Pisi, li kien aċċetta s-suggerimenti tad-delegazzjoni, addatta kamblamenti fuq l-aṅgli skond ma xtaqet id-delegazzjoni, li mlegħu kelliha kintatt jumejn qabel ix-xogħol ta' din id-delegazzjoni kien indispensabbli: kienet l-istess delegati li fissru lill-artisti li l-aṅgli għandu jkollhom ċerta pożizzjoni in konnessjoni mal-kwadru titolari

halli hekk il-kumpless kollu jkun intonat. Kien wara din l-2jara tad-delegazzjoni għand Prof. Pisi li s-Sur Pace, fl-13 ta' Diċembru 1977 kiteb: "Il Prof. Pisi ha fatto altre modifiche nella direzione dello sguardo degli angeli diretto verso la vergine Assunta". Jumejn wara, jgħid li fl-15 ta' diċembru, s-Sur Pace permezz ta' ittra oħra għarrat lill-inkarigati mill-għid: "Faro' delle fotografie, quale conferma delle modifiche desiderate e qualche cosa di più come Arte". U minkejja dan kollu li sar b'lekk din l-opra tkun lesta sa Santa Marija tas-sena 1977, b'dispijacer tagħna anqas sa Santa Marija tal-1978 ma kienet lesta. Wara li għaddew xhur mill-festa ta' l-Assunzjoni, b'ittra li għib id-data ta' l-20 Ottubru 1978, l-inkarigati rċewew din l-informazzjoni: "La presente per informarvi che gli angeli sono in via d'ultimazione ed a fine mese saranno pronti per l'esportazione".

Il-Fonderija tal-Bronz

Il-fonderija tal-bronz fejn inhadmu dawn l-aṅgli hija dik ta' "FRATELLI DA PRATO" ta' Pietra Santa, fl-Italja. Din il-fonderija għet mitluba b'lekk tiehu l-inkarigu tal-opra ta' l-aṅgli fl-8 ta' April 1978: b'ittra tad-data 12 ta' April 1978, il-fonderija aċċettat ix-xogħol ta' l-aṅgli.

L-aṅgli ġew mghobbjin fuq il-vapur "Zejtun" tas-Sea Malta Company Ltd. fl-Novembru 1978 u waslu Malta fl-15 ta' Diċembru tal-istess sena. Il-vapur kien telaq minn Livorno lejn Malta u kienet il-kumpanija 'Angiolo Simoncini' (Shipping and Forwarding Agents) li hadet haleb l-espedizzjoni ta' dawn l-2żewġ aṅgli tal-bronz minn Livorno. It-Tlieta, 16 ta' Diċembru 1978, l-aṅgli ġew ltrirati mid-dwana u l-għada waslu Għawdex. Fl-21 ta' Diċembru, 1978, l-aṅgli ġew imdendlin f'pothom.

Min hu Carlo Pisi

Il-Professur Carlo Pisi huwa artista ta' fama mondjali. Ir-"reportoire" artistiku tiegħu mhuwiex limitat għaċ-ċirku ta'

l-Italja biss. Bosta huma l-pajjizi tad-dinja li jgawdu xi opri li hargu mill-idejn artistici ta' Carlo Pisi. Dan l-ahhar "La Casa Editrice Rizzoli" ta' Milan habbret li sa tippublika opra f'erba' volumi bl-isem ta' "Santi e Santuari" taht id-direzzjoni ta' Silvio Bertoldi. L-ewwel volum diha jinsab fl-idejn u kemm fil-kopertina ta' quddiem kif ukoll fil-frontispizzju intern tiegħu hemm illustrati xoghlijiet artistici tal-Professur Carlo Pisi. Fil-paġna 23 tal-istess volum nsibu ritratt ta' l-istatwa tal-bronż tal-Papa Ġwanni XXIII li l-Prof. Pisi kien ghamel għal Sotto il-

Monte fejn twieled Papa Giovanni XXIII

Bosta huma l-opri artistici li diversi knejjes ta' Ghawdex hadu minn taht idejn Carlo Pisi. Minn dawn l-opri l-prof. idejn Carlo Pisi, Minn dawn l-opri tal-prof. Pisi tirrizulta cara x-xheda li l-anġli tal-bronż li llum qeghdin iżejnu f'armonija x-xbieha inkurunata ta' Marija Assunta fil-Katidral huma tabilhaqq opra ta' artist wisq magħruf li tkompli żżid ma' diversi opri oħra li iżejnu l-Katidral ta' ġziritna.

STALLAZZJONI ĠDIDA TAD-DAWL

Din is-sena saret ukoll istallazzjoni ġdida tad-dawl elettriku fil-Katidral. Din l-istallazzjoni bidlet l-ewwel waħda li saret fl-1926, is-sena li fiha daħal għall-ewwel darba d-dawl elettriku. Matul il-medda taż-żmien sar hafna tibdil u saru hafna żidiet fid-dawl: issa l-istallazzjoni kienet waslet fi stadju li ma setgħetx tifunzjona aktar u għalhekk il-bidla kienet mhux biss meħtieġa iżda wkoll indispensabli.

Il-pjanta ta' l-istallazzjoni tad-dawl saret mid-Ditta Pantalesco ta' Malta wara bosta kuntatti li saru bejn id-ditta u delegazzjoni kapitolari li kienet inhatret għal dan il-proġett. Is-Sur Henry Lynch Robinson, li huwa wieħed mis-settlers in-

gliji f'Ghawdex, ta l-pariri kompetenti tiegħu għall-kompilazzjoni ta' din il-pjanta billi huwa espert f'dan il-qasam. Difatti Lynch iddisenja l-istallazzjoni tad-dawl elettriku f'bosta Katidrali, teatri u postijiet pubbliċi fl-Ingilterra u f'pajjiżi oħra.

Ix-xogħol ta' l-istallazzjoni sar minn John Grech ta' Kercem, Ghawdex. Qabel inbeda x-xogħol saret kitba, quddiem in-Nutar Dr. Joseph Spiteri, bejn id-delegati kapitolari u s-Sur Grech dwar ftehim fuq kundizzjonijiet msieħba ma' din l-istallazzjoni. Din il-kitba quddiem Dr. Spiteri saret fis-26 ta' Jannar 1979 u x-xogħol ta' dan il-proġett inbeda fi Frar, 1979, u ntemm eżattament fit-8 ta' Awissu, 1979.

IXTRU KOPJA

tal-"HERITAGE" No. 24

BIEX TAQRAW FIHA

ARTIKLU INTERESSANTI

Dwar il-KATIDRAL TA' GHAWDEX.

THE ASSUMPTION

Through town and village the doleful tidings spread,
Throughout the Holy Land its way making:
Mary, the meekest creature that ever walked on earth,
This fleeting mortal life stood for departing.
By lanes, roads and out-of-the-way paths
Formerly with their Lord and Master often treading,
The surviving band of Apostles, grief-stricken and disconsolate,
Soon to the hallowed spot their way were wending.
Arriving at length worn out at the desired haven,
Painfully they entered the humble dwelling;
Behold the Lord's handmaid stretched on a lowly couch
For the inevitable fast-approaching end calmly waiting.
As truly devoted sons of a loving solicitious parent
Who, Her parting farewell would soon be bidding,
The sorrowing disciples — lonely, downcast and heart-broken
Round the venerable figure gathered, eager for a last blessing.
Gazing first lovingly on Her prostrate spiritual sons,
Her saintly trembling hand then faintly raising,
The parting consoling words were softly pronounced,
Following which, with bated breath everyone stood watching.
Like a cool soothing softly-stirring summer breeze
Even so a gentle slumber over the majestic countenance stealing;
The while angelic choirs in rapturous melodies uniting
In solemn tribute to Her glorious earthly passing.
Will the tabernacle of the Most High, choicest of the elect,
The same fate accorded to ordinary mortals be meeting?
Will the shrine of the God-Man be likewise smitten,
Her sanctified body crumbling into dust, a prey to worms ending?
Ah no! at the bidding of the Almighty, All-wise Creator
Mary was singularly spared the scourge of Adam's offspring:
Death accordingly being denied its corruptive powers,
Nor will the yawning grave in victory be exulting.
With heavy hearts the mourning inconsolable Apostles
Their pent-up deep emotions finally overcoming,
The blessed body silently bore away for interment,
In the designs of Providence of short duration proving.
A long-standing tradition still points out the sepulchre
Left of the road from Jerusalem to Bethany and Jericho leading
And to our own day known as the Tomb of the Virgin;
There the venerated corpse till the Assumption was resting.
To our exceeding joy in this dear little island-home

An outstanding event in the not-far-distant past occurring,
 The Church's early traditional belief still further confirmed;
 Our Lady's bodily Assumption into Heaven there is no denying.
 To a local middle-aged pious peasant spinster
 Instrumental seer and confidante of Her own choosing,
 Through the historic altarpiece in the now-famous Marian shrine
 In a most sensible manner such thrilling revelation making;
 "Recite three Hail Marys", a soft voice rang out
 Through the old oft-restored chapel instantly echoing,
 "In honour of the three days' duration of my entombing".
 Hark! the celestial message further evidence on Her resurrection
 shedding.
 In the fullness of time, at Heaven's own appointed hour
 On November 1st, 1950, the late Pius the Twelfth then happily
 reigning
 On the centuries-old Catholic teaching set the final seal,
 Thereby traditional doctrine into dogmatic truth expression finding.
 Rome did speak and before a packed congregation at St. Peter's,
 High-ranking clergy and distinguished laity among the gathering,
 The saintly Pontiff joyfully pronounced that after Her earthly
 sojourn
 The Mother of the Most High was assumed body and soul into
 Heaven
 All you proud inheritors of an ancestral deep Marian devotion
 Mark you this day all over the Catholic world the intense rejoicing;
 Rise up and joining the chorus of ascending praise and prayer
 Fervently invoke your Heavenly Mother, source of every blessing.
 O most gracious Queen by the august Trinity solemnly crowned,
 Copious fountain of clemency and power the sorely-distressed
 relieving,
 To thy watchful motherly care our dear lives we commend;
 See us safely poor pilgrims through constant travail groaning,
 Finally, these resurrected glorified bodies tenderly embracing.

15th August, 1979.

Lewis Gauci.

FOR THE TOURISTS:

A visit to the Gozo Cathedral is a must when you
 are in the Isle of Calypso.

L-OPRA TA' L-ISTATWI

F'din is-sena, sa tiżżanżan ukoll opra ta' l-istatwi li ghandhom jit-qiegħdu fuq pedestalli godda matul Triq ir-Repubblika. Dawn l-istatwi ghandhom ilkoll konnessjoni jew relazzjoni mal-Madonna b'dak li kitbu jew ippriedkaw dwarha, jew inkella ghax dak li wettqu f'hajjithom ghamilhom jixbhu lill-Madonna.

Għal din is-sena, sitta huma l-istatwi li se jiżżanżnu u huma dawn: Profeta Amos, Profeta Mikea, San Ċirillu, San Anastasju, San Bernard u Giovanni Duns Scoto.

Il-pedestalli għal dawn l-istatwi hadimhom b'xejn M'Anġlu Grech u għalhekk haqqu kull tifhir u radd ta' hajr.

L-opra ta' l-istatwi ha hsiebha Ġuzeppi Debrincat li stinka mhux f'tit u għadu jistinka biex jaraha mitmuma. Ta' min jagħmel kuragg' lil nies ta' din il-hegga u ta' dan id-dinamizmu, għaliex l-enerġiji tagħhom jeżerċitawhom biex iħallu lil ta' warajhom opra li tibqa' tagħti għeħ u gloria lill-Madonna.

Michael Camilleri hadem l-istatwi u għalhekk ma jistax ikun li din l-opra, meta tkun lesta kollha, ma tkunx suċċess, l-għaliex Michael tħarreġ f'din is-sengħa fi-iskola artistika ta' missieru, il-Kav. Agostino Camilleri, P.E.P. li miet fi-4 ta' Lulju ta' din is-sena u li, b'kunsens unanimu tal-poplu Malti u Għawdx, kien imżejjen b'ħila mhux komuni f'dan il-qasam ta' l-arti.

Minn dawn il-kolonni, niehdu l-opportunità biex nawguraw lil Michael Camilleri biex jissokta din l-opra bl-istess entużjażmu u hegga li bihom bdiha halli hija tkompli tkabbar għeħu fi-arti u, fuq kollox, tiftaħlu triqat godda fil-gejjieni għall-iżvilupp tal-potenzjalità artistika tiegħu.

SANTA MARIJA 1979

Kewkba tas-sema,
li turi t-triq imdallma fil-ghaxija ...
Santa Marija!

Omm l-Iben t'Alla
li jghammar fostna ried, miet fit-tbatija,
Santa Marija!

U Omm il-Knisja,
hu hsieb il-Knisja fi-art, qlub ghalenija,
Santa Marija!

Xhin fil-Immistax t'Awissu tohrog fostna
u tghaddi mit-triqat qalb ferh u ghana,
harisna lkoll mid-dnub, sabbar lill-morda,
zomm safja lill-ulied, ic-ckejknin taghna.

U xhin fost ferh tkun diehla, hares lejna,
mill-gdid lil Kristu 'tina, tama taghna;
agħmel li magħqudin qalb wahda safja,
inhobbu lil xulxin, ngħixu ferhana.

Ix-Xlendi.

REV. GEORGE MERECIECA.

LIL SIDTNA MARIJA FIL- 15 T'AWISSU

Iqlmek Ghawdex fit-tnissil bla htija,
fit-twelld tieghek, Xebba u Omm tal-hniena!
Int Omm il-Grazzji, kollok gmiel mogħnija,
sokkors waqt it-taqbid ma' min bikkiena.

Thobbok ġensna, Mera tal-Qdusija,
Torri ta' David, serh ir-ruh ghajjiena,
Omm l-Imnikktin, Sultana Imghollija,
fuq kull holqien ma' Dak li b'demmu fdiena.

Hekk kif Awissu jersaq fuq dil-Għira
bil-jiem sajjin u shan, b'sema kahlan,
Ghawdex ifur bil-ferh u bit-thennija.

15 t'Awissu, Jum Santa Marija,
jimtlew bis-sliem il-qlub tal-fqir u l-ghani
magħquda haġa wahda f'Festa Kbira.

1979.

ANTON F. ATTARD

Guillaumier Industries Ltd

The leading name in Glass and Aluminium products.

Specialists in:

- Aluminium Doors • Windows
- Facades Shop Fitting
- Steel & Aluminium Rolling Shutters • Venetian & Rolling Blinds • Sun Breakers
- Sun Awnings • Glass & Mirrors

Guillaumier Industries Ltd.

Miral Works - Cannon Road,
Hamrun, Malta.
Tel: 41326 (4 lines)
Cables: MIRMAL - MALTA
Telex: 412 MIRMAL MW.

FARSONS BEERS NATURALLY GOOD

FARSONS *Brewers of fine beers for half a century*

“L-ewwel hijel ta’ siwi li għandna ta’ din il-knisja imur lura sas-sena 1435 meta, eżatt fit-12 t’Ottubru, insibu lil Nuccio de Episcopo, Għawdx, iħalli xi haġa zgħira lill-kapillan tal-Knisja Matriċi ta’ Santa Marija u . . . l-ebda knisja oħra f’Malta jew Għawdex ma kienet tissejjaħ matriċi f’dawk iż-żminijiet bikrija”.

W E R R E J

Il-Messaġġ ta’ l-Arċipriet	1
Il-Viżitatur Mons. Ascanio Libertano iżur il-Matriċi ta’ l-Assunta fis-sena 1585	2
Xbieha tal-Madonna mpingija minn San Luqa fil-Katidral t’Għawdex	5
Il-Ftuħ tal-Kongress Ewkaristiku Djoċesan tal-1929 fil-Katidral t’Għawdex	9
Grajjiet importanti matul is-sena	12
Kronaka tal-Parroċċa	16
Il-Mużew tal-Katidral se jiftaħ	19
Dati fl-Istorja tal-Mużew tal-Katidral	21
Wirja dwar id-Drittijiet tat-Tfal	23
L-Opra tal-Angli tal-Bronż	25
The Assumption	28
L-Opra ta’ l-Istatwi	30
Santa Marija 1979	31
Lil Sidtna Marija fil-15 t’Awissu	31